

איור: ערן תנודל

למה האבולוציה נתנה לנו גומות חן?

איך נוצרות גומות חן? ולמה הן טובות? רוני רוזנפלד, תל אביב

בעיני אנשים. עיניים גדולות, פה קטן, וגם גומות. כולם פורטים לנו על החיבה הבסיסית הטבועה בנו כלפי תינוקות. וזו הסיבה לכך שהפגם הזה כה נפוץ. הוא עובר בתורשה, וכיוון שהוא כל כך חניני הוא מגדיל את סיכויי בע"ליו להעביר אותו הלאה. אם במקרה נולדת בלי, תמיד תוכלי לפנות למנ"ת הפלסטי הקרוב למקום מגוריך. ניתוח ליצירת גומות חן הוא אחד הניתוחים הפשוטים ביותר. אולי כי תמיד קל יותר לקלקל.

ראיתי בפייסבוק מישהו שנקרא "בלדד השוחי" והוא התנהג אלי

לא יפה, האם זה אתה? צור

אתה לא הראשון שמפנה את תשומת לבי לעניין הזה, ואני שמח להודיע שמדובר ברמישהו אחר לגמרי. אני מוכן ללכת די רחוק כדי לענות על שאלות הקוראים, ובמשך השנים מצאתי את עצמי בשלל מצבים מוזרים ומסוכנים בשל כך, אבל לפייסבוק אני לא נכנס. כתבתי בנענע, פרסמתי ספר אחד ועכשיו אני כותב ב"מוסף כלכליסט". לעתים רחוקות אני מצליח לענות באופן אישי לדואר שנשלח למערכת, וזהו. אם אתה פוגש בלדד השוחי במקום אחר, הוא מתחזה. מצד שני, גם לי לא באמת קוראים בלדד, אז אין לי על מה להתאונן.

שאלות לבלדד השוחי: askbidad@calcalist.co.il

רוני היקרה,

אני חושב שעל השאלה השנייה שלך את יכולה לענות בעצמך.

גומות חן, כפי ששמך מסגיר, טובות בעיקר כדי למצוא חן בעיני אנשים. יש בעלי גומות שלוקחים את זה רחוק ועושים מהגומות שלהם קריירה בתחום הרוגמנות, או המשחק, שלא לדבר על קריירות פוליטיות – אבל רובם פשוט משתמשים בגומות כדי למשוך בני זוג פוטנציאליים.

מה שהופך את הסיפור למעניין במיוחד זה שמ"בחינה טכנית, רוב הגורמות הן מומים מולדים. גומות בסנטר, לדוגמה, נובעות בדרך כלל מכשל בהיווצרות של עצם הלסת ושרירי הלסת בשלב העוברי. יש שם ממש חריץ בעצם.

וגומות בלחיים, שאליהן הלוא בדרך כלל מתכוונים כשאומרים "גומות חן", נובעות לרוב מעיוות ברקמות החיבוריות ובשרירים שאחראים על מתחת זוויות הפה לכדי חיוך (שרירי הזיגומאטיקוס הגדולים, אם מישהו שואל). על פי רוב זו התפצלות משונה של השריר לשני ראשי. לפעמים זה שקע באמצע השריר. לפעמים השריר סתם קצר מדי. כך או כך, מדובר בדפקט.

אז איך הדפקט הזה הפך לסמל החיננות? קשה לדעת בוודאות, אבל אפשר להעלות ניחוש מושכל. גומות חן מופיעות לעתים קרובות באופן זמני על פניהם של תינוקות, כי שרירי הפנים שלהם טרם סיימו להתפתח. ומאפיינים תינוקיים הם לדיט גדול בכל התחום הזה של למצוא חן

דן אריאלי

מומחה להחלטות חשובות

האם ללמוד תחום לא רווחי?

פרופסור יקר,

האם לדעתך צריך להמשיך ללמד דברים כמו פילוסופיה, סוציולוגיה וספרות? הרי זה בזבוז של שלוש שנים. נוסף על כך, אני רוצה ללמוד פסיכולוגיה אבל יודעת שהמסלול ארוך והרבה פסיכולוגים משתכרים רע. מה לעשות? ומה בכלל טוב בחו"ר אם הוא לא מאפשר להתפרנס בכבוד?

קלרה

קלרה היקרה,

אני חושב שכאשר לומדים באוניברסיטה נושאים כמו סוציולוגיה, ספרות או אפילו פסיכולוגיה, לא בדיוק יודעים מה עומדים לקבל מזה. אם אנחנו לומדים משהו כמו מדעי המחשב או סטטיסטיקה, קל לנו לנחש מה הכישורים שנקבל ואיך נשתמש בהם. אבל על הכישורים שמקבלים מלימודי פילוסופיה, לדוגמה, קשה לחשוב במונחים קונקרטיים. מה פילוסופיה מלמדת? חשיבה אנליטית? יכולת לקרוא מציבים אחרת, ולחשוב אחרת על אירועים? במקרה של פילוסופיה ומקצועות דומים, העובדה שהלימודים נותנים סיפוק גדול גורמת לאנשים לא לחשוב עליהם במונחים של יעילות. ללמוד באוניברסיטה יכול להיות חוויה מהנה מאוד. היא מהנה פחות כשכל הזמן עובדים ולחוצים ואף פעם אין זמן לקרוא ולחשוב, אבל בתנאים הנכונים לימודים באוניברסיטה הם מאוד מהנים, והם יכולים להיות יעילים מאוד, אפילו בפילוסופיה.

כן, אני אישית חושב שלימודי פילוסופיה דווקא יעילים. נניח שבכל שנה שלך באוניברסיטה היה לך, בזכות הפילוסופיה, רעיון אחד טוב באמת, שאין לאף אחד אחר. או נניח שבעזרת הלימודים תשפירי ב-10% את יכולת החשיבה שלך בעתיד. קשה לצפות מראש מה זה ייתן, אבל אני חושב שזה שווה את שלוש השנים האלה.

בשורה התחתונה, לימודים אקדמיים הם תמיד קצת כמו הימודים. אנחנו לא יודעים בדיוק מה נקבל, ואנחנו לא יודעים ב-100% שהתואר תמיד יצדיק את ההשקעה. וגם כשהוא מצדיק, פעמים רבות אנחנו לא באמת מבינים איך. הלימודים משנים אותנו, לפעמים בלי שנבחין, וקשה לנו לדעת אילו אנשים היינו בלי הלימודים האלה. אבל ככלל, אני חושב שלהשקיע שלוש שנים בשיפור העצמי שלנו כאנשים – שיפור שיישאר איתנו כל החיים – זו עסקה משתלמת. וכאן המקום לגילוי נאות: בתור מישהו שמלמד למחייטות, אני אישית רוצה שאנשים ימשיכו לבוא לאוניברסיטה. ואולי כאן גם קשה לי לחשוב על החיים בפרספקטיבה אחרת.

פרופ' אריאלי הוא חוקר כלכלה התנהגותית ומחבר רבייהמכר "לא רציונלי ולא במקרה" ו"לא רציונלי אבל לא נורא" שאלות לדן אריאלי: askdan@calcalist.co.il

28
29

אורניום חושך

מה ההפך משבירות?

הוגה "הברבור השחור" מפרסם שיטה לשרוד משברים

הערכת סיכונים בהשקעות, כמו גם בחיים, היא עיסוק תלוש, מטופש, מיושן ורכרוכי. כך טוען כבר שנים הוגה תיאוריית "הברבור השחור", המשקיע והפילוסוף נאסים טאלב. "הברבור השחור" הוא השם שטאלב נותן לתופעה המשפיעה ביותר בחיים: העובדה שכל התחזיות וקווי המגמה הם זוטות לא רלבנטיות. ההיסטוריה והכלכלה מוכתבים ומשתנים על ידי אירועים שאי אפשר לחזות. בני גוד לאינסטיטוט ולהבטחת המחקר האקרמי, מצבנו הקיומי הוא של אי-ודאות, של מציאות מורכבת מדי, ששום חוקר לא יכול לתפוס בכללותה ושום מומחה לסיכונים לא יודע מה הסיכונים האמיתיים בה. אבל יש מה לעשות בנידון. ספרו החדש של טאלב, "Antifragile", צועד צעד נוסף מעבר לא-זהרות, ומדבר על איך אפשר לשרוד בעולם לא ודאי, ואף לעשות בו חיל.

המילה אנטי-שבירות לא מופיעה במילון. שם קיימות שבירות ועמידות, שמתארות דברים שסופם ליפול. אנטי-שבירות היא מצב של הסתגלות מהירה. היא מתארת דברים שככל שיענו אותם, כן ירבו ויפרצו

טאלב איננו גיבור צנוע הוא עשה לעצמו שם כמי שעולב במומחים, אנשי עסקים, קובעי מדיניות וזוכי פרס נובל. והוא גם עשה לביתו, והתעשר מכל המפלות הפיננסיות שהתרחשו מאז 1987 – לא כי

זוהו אותן, אלא כי תכנן שיטת השקעות שבה מרוויחים מהפפתעות. טאלב הוא הדגמה חיה של משנתו. בספרו טאלב טובע מונח חדש, חדשני ומרתק לא פחות מ"ברבור שחור". המונח הוא "אנטי-שבירות". המילה אנטי-שבירות לא מופיעה במילון. שם קיימות המילה שבירות והיפוכה – עמידות. נברשת קריי סטל היא שבירה, ותתרוסק בקלות, מבצר צלבני הוא עמיד, ישרוד את שיני הזמן, אך עשוי לקרוס ברעידת אדמה או אל מול מתקפת דחפורים. האנטי-שבירות היא קטגורייה שלישית: דברים שמסתגלים במהירות, שככל שיענו אותם, כן ירבו ויפרצו. ענפי המסעדות והתעופה, לרוגמה, משתפרים מקושי לקושי וממשבר למשבר. מטוסים נעשים בטוחים יותר אחרי כל אסון, חברות תעופה מתייעלות, ועל כל מסעדה שנסגרת נפתחת מסעדה שלמדה את לקחיה של האחרונה. ענף הבנקאות הוא לכאורה עמיד כמבצר צלבני, והוא סמל המחלה: ראשו חושבים שמה שאינם רואים לא קיים ושרדו כל טלטלה, וכאשר הטלטלה מגיעה הם לא שורדים אותה, ובמקום זאת משרקמים על חשבון כספו של הציבור, ובחסות הממשלה.

אנטי-שבירות היא ההפך מהיכנה לעתיד, או מחקר הסיכויים וההסתברויות. זו תכונה ותובנה שעוזרת לך לשרוד בעולם שבו דברים נשברים בתכיפות רבה ובאופן לא ליניארי. את ההשראה לתורת האנטי-שבירות שלו טאלב שואב בין היתר ממערכות ביולוגיות, שמתבגרות ומתחסי

פרופ' רפאלי הוא ראש מרכז שגיא לחקר האינטרנט באוניברסיטת חיפה
sheizaf.rafaeli.net

תורת המספרים הסטטיסטית של החיים

הפסיכולוגיה של מי בדיוק?

הרבה מההבנה על ההתנהגות האנושית מגיעה ממחקרים בפסיכולוגיה. מסקנות המחקרים נתפסות כתובנות אוניברסליות, ומשפיעות על מחוקקים ומטפלים ברחבי העולם. אבל עד כמה מחקרי הפסיכולוגיה באמת נוגעים לאנושות? סקירה שערכו חוקרים באוניברסיטת טורונטו גילתה שרוב המחקרים נערכים בקבוצה מצומצמת במיוחד – סטודנטים לפסיכולוגיה באוניברסיטאות יוקרתיות בצפון אמריקה. האם ייתכן שמדע הפסיכולוגיה האנושית הוא בעיקר מדע הפסיכולוגיה של צעירים אמריקאים משכילים מרקע מבוסס?

גל חן

פרופיל הנבדקים במחקרים בפסיכולוגיה

Henrich, Heine and Norenzayan, University of British Columbia
אינפורמציה: מיכל פדון

